

Kritik mot Polismyndigheten i Stockholms län för att den avslagit en begäran om handräckning enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Beslutet i korthet: En 17-årig pojke var omhändertagen med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Eftersom pojken uppträdde aggressivt och hotfullt i det jourhem där han vistades beslutades att han skulle omplaceras till ett särskilt ungdomshem. Samtidigt begärdes handräckning av polisen för verkställighet av beslutet. Polismyndigheten avlog begäran med hänvisning till att den inte uppfyllde vissa "formella krav". Jag konstaterar emellertid att begäran om handräckning inte hade några formella brister. Polismyndigheten borde därför, med hänsyn till vad som hade kommit fram om pojkens beteende, ha beviljat begäran. Jag är kritisk till polismyndighetens hantering av saken.

Anmälan

Socialjouren i Stockholms stad, genom avdelningschefen AA och socialinspektören BB, begärde i en anmälan att JO skulle granska Polismyndigheten i Stockholms län, Södertörns polismästardistrikt, med anledning av ett beslut om handräckning enligt 43 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Anmälarna uppgav att polis-myndigheten hade avslagit en begäran om handräckning för verkställighet av ett beslut om omplacering av pojke som var omhändertagen enligt LVU. De ifrågasatte om polismyndighetens tillämpning av den aktuella bestämmelsen varit riktig.

Av anmälan framgick sammanfattningsvis följande. Den 23 februari 2009 beslutade ordföranden i en stadsdelsnämnd att en 17-årig pojke, som var placerad i ett jourhem med stöd av LVU, skulle omplaceras från jourhemmet till en s.k. SiS-institution. Samtidigt begärdes handräckning av polismyndigheten för verkställighet av beslutet. Bakgrunden var att 17-åringen samma kväll hade kommit till jourhemmet och uppträtt aggressivt och hotfullt. Enligt personalen vid jourhemmet kunde de inte garantera vare sig ungdomens eller jourhemmets säkerhet och de var rädda och vågade inte ha honom kvar. – Stationsbefälet CC vid Södertörns polismästardistrikt avlog begäran om handräckning med hänvisning till att denna inte uppfyllde grunderna för en handräckning enligt 43 § 1-3 LVU. CC informerades då om att socialjourens bedömning var att transporten inte kunde

utföras av socialjouren utifrån ungdomens aktuella beteende. Socialjouren ställde sig frågande till avslagsbeslutet och fick på begäran ett skriftligt beslut. Enligt CC kunde en handräckning utföras endast när omplacering sker mellan SiS-institutioner.

Utredning

Vissa handlingar hade fogats till anmälan, bl.a. en handling rubricerad "Beslutsbilaga för handräckningar" upprättad av CC samt en "checklista" från polismyndigheten, rättsenheten, med rubriken "Att tänka på i samband med handräckningsärenden enligt 43 § LVU". Vidare granskades handlingar från Socialförvaltningen i Stockholms stad, socialjouren, och från Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning, Social omsorg – Ungdomsenheten.

Av handlingarna framgick i korthet följande. 17-åriga DD var omhändertagen enligt ett beslut med stöd av 1 och 3 §§ LVU och placerad i ett familjehem. Sent på kvällen den 22 februari kontaktades socialjouren med anledning av att DD hade kommit till familjehemmet och varit aggressiv och hotfull. Familjehemmet uppgav att de inte vågade ha honom kvar och att de inte kunde garantera säkerheten vare sig för DD eller för familjehemmet. Den 23 februari 2009 beslutade ordföranden i sociala delegationen i Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd att med stöd av 11 § LVU omplacera DD till ett av Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem. I beslutet begärdes vidare biträde av polismyndigheten för att genomföra beslutet om vård/omhändertagande enligt 43 § LVU.

Polisinspektören CC beslutade den 23 februari att avslå begäran om handräckning. Som skäl angavs följande. "Handräckningen uppfyller ej 'formella' krav enligt LVU § 43 p 1-3. Den unge är redan omhändertagen och vårdas på ett jourhem." I beslutet antecknades vidare bl.a. att om den unge är aggressiv och hotfull kan det vara en händelse enligt brottsbalken och om hjälp behövs skickas en polispatrull.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över vad som framförts i anmälan till JO.

Polismyndigheten (biträdande länspolismästaren EE) kom in med ett remissvar vilket inledningsvis innehöll en redogörelse för bakgrunden och den rättsliga regleringen samt ett yttrande från tf. polismästaren FF vid Södertörns polismästardistrikt (här utelämnat). Polismyndigheten redogjorde för upplysningar från CC enligt följande.

Grund för begäran om handräckning var 43 § 2 p LVU. CC granskade förutsättningarna enligt checklistan för handräckning enligt den aktuella bestämmelsen som upprättats vid polismyndighetens rättsenhet. Efter att ha kontrollerat mot listan uppfattade han framställan som formellt oriktig i och med att den unge redan var omhändertagen och vistades på ett hem. Såsom framställan fick uppfattas rörde det sig enbart om en transport av den unge; en åtgärd polismyndigheten inte varit skyldig att genomföra. Han avslog således begäran om handräckning på den grunden att den begärda åtgärden inte kunde anses vara formellt riktig.

Vad som ytterligare framgår av informationen från CC är att en polispatrull sändes till jourhemmet för kontroll av situationen. Den unge hade då somnat men var i sitt

bemötande av polispatrullen lugn och tillmötesgående. Han medgav dock att han tidigare varit upprörd över att han inte fått träffa sin mor. Några åtgärder utöver samtal med den unge förefaller inte ha varit nödvändiga. Patrullen lämnade platsen och redovisade ingripandet på en minnesanteckning (45/09).

Polismyndigheten redovisade därefter sammanfattningsvis följande bedömning. CC har som stationsbefäl delegation att fatta beslut om att bifalla eller avslå en begäran om handräckning. Polismyndighetens medverkan genom handräckning bör endast komma ifråga som en nödfallsåtgärd. Att ombesörja en transport av en ungdom från ett hem till ett annat torde enligt myndighetens bedömning vara en sådan åtgärd som uteslutande ankommer på socialnämnden. I det aktuella fallet visade sig också den unge vara lugn vid polispatrullens besök. Enligt myndighetens uppfattning tyder även detta på att polisens medverkan för åtgärdens genomförande inte varit påkallad. CC:s beslut att avslå begäran har baserats på formella grunder. Han har också kontrollerat förut-sättningarna för handräckningen gentemot den officiella checklista för sådana ärenden som upprättats vid myndighetens rättsenhet. Beslutet att avslå begäran har således varit korrekt. Polismyndigheten ställer sig därför bakom beslutet. Några felaktigheter i Södertörns polismästardistriktets handläggning av den begäran om handräckning som här berörs har inte påvisats.

Anmälarna bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret, varvid i huvudsak följande uppgavs. Naturligtvis ska handräckning användas endast i yttersta nödfall. I detta fall gjorde emellertid socialjouren bedömningen att begäran om handräckning var nödvändig vid den aktuella tidpunkten, för att kunna garantera den unges och jourhemmets säkerhet. Ordföranden i sociala delegationen hade beslutat om omplacering av den unge. Eftersom den unge var omhändertagen enligt LVU kunde naturligtvis inte något ytterligare beslut om omhändertagande fattas. Socialjouren menar att det varit fråga om att genomföra beslut om vård enligt 43 § 2 LVU. De formella kraven för handräckning var därmed uppfyllda och polisen hade därför inte grund att avslå begäran.

Bedömning

Enligt 43 § 2 LVU ska polisen, på begäran av socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat, lämna biträde för att genomföra beslut om vård eller omhändertagande enligt LVU.

JO har i ett tidigare beslut uttalat att anlitan av polismyndighet för en handräckningsåtgärd endast bör komma ifråga om det finns grundad anledning att anta, att de särskilda tvångsbefogenheter som handräckningsinstitutet innefattar är påkallade för åtgärdens genomförande. Anlitan av polis bör alltså utgöra en nödfallsåtgärd (se JO 1981/82 s. 172, särskilt s. 181). Även i JO 1992/93 s. 411 uttalades farhågor för att – om inte behövlig restriktivitet iakttogs – polisens resurser skulle tas i anspråk i en inte godtagbar omfattning.

I det förstnämnda JO-beslutet uttalades vidare att polisens medverkan vid verkställighet av ett beslut, som handlande om vård av en ungdom, inte bör begäras med mindre det kan antas att den unge själv eller hans föräldrar genom att avvika eller på annat sätt avser att förhindra eller försvåra genomförandet av beslutet (jfr

även prop. 1979/80:1 s. 604). I samma beslut påtalades även att polishandräckning mindre ofta torde vara påkallad när det gäller att flytta den som har omhändertagits från ett fosterhem till ett annat eller till en institution.

En polismyndighets prövning av en begäran om handräckning är av formell karaktär. Det ankommer således inte på polismyndigheten att pröva behovet eller lämpligheten av handräckningen, och polismyndigheten kan inte på den grunden vägra att ge sitt bistånd. Om polismyndigheten anser att behovet eller lämpligheten av den begärda åtgärden kan ifrågasättas, är det naturligtvis lämpligt att den myndighet som gjort framställningen uppmärksammas på detta så att frågan där kan tas upp till omprövning (se JO 1981/82 s. 172, särskilt s. 183).

I det nu aktuella fallet hade ordföranden i en stadsdelsnämnd beslutat att en 17-årig pojke skulle omplaceras från ett fosterhem till ett s.k. SiS-hem. Eftersom pojken hade uppträtt hotfullt och aggressivt begärdes biträde av polismyndigheten för att genomföra beslutet. CC avtog emellertid handräckningsbegäran med hänvisning till att denna inte uppfyllde vissa ”formella krav” eftersom pojken redan var omhändertagen och vistades på ett jourhem. Enligt polismyndigheten torde en transport av en ungdom från ett hem till ett annat uteslutande ankomma på socialnämnden och myndigheten har därför ställt sig bakom CC:s beslut. Som jag uppfattar polismyndigheten anser den att ett beslut om förflyttning/omplacering inte omfattas av bestämmelsen om handräckning i 43 § 2 LVU (jfr bestämmelserna i 43 § 3 LVU beträffande begäran om polishandräckning av Statens institutionsstyrelse där det uttryckligen föreskrivs att en sådan begäran kan framställas vid t.ex. en förflyttning).

Jag delar inte denna uppfattning. Beslutet att omplacera pojken är att betrakta som ett beslut om vård enligt LVU. För att genomföra ett sådant beslut kan polishandräckning begäras med stöd av 43 § 2 LVU. Det förhållandet att pojken redan var omhändertagen saknar, enligt min mening, betydelse i detta sammanhang. Utgångspunkten är emellertid, som framgått, att polishandräckning endast bör förekomma i rena undantagsfall och då det finns grundad anledning att anta, att de särskilda tvångsbefogenheter som handräckningsinstitutet innefattar är påkallade för åtgärdens genomförande. Även om det mindre ofta torde vara nödvändigt med polishandräckning när det gäller att flytta en redan omhändertagen ungdom från ett fosterhem till ett annat eller till en institution, utesluter detta alltså inte att det kan finnas situationer där polisens biträde behövs för att genomföra ett sådant beslut. I likhet med anmälarna anser jag således att ett sådant beslut faller under 43 § 2 LVU.

I det nu aktuella fallet fanns uppgifter om att pojken hade uppträtt aggressivt och hotfullt i jourhemmet, vilket även var själva grunden för beslutet om omplacering. Detta – och det faktum att personalens säkerhet inte kunde garanteras – medförde att socialjouren ansåg att den inte själv kunde genomföra transporten. Eftersom begäran om handräckningen, enligt min mening, som framgått inte var behäftad med några formella brister borde polismyndigheten, med hänsyn till vad som hade upplysts av socialjouren om pojken beteende, ha beviljat begäran. Det förhållandet att pojken, då en polispatrull senare kom till platsen, var ”lugn och tillmötes-

gående” förändrar inte denna bedömning. Jag vill också tillägga att jag har förståelse för om befattningshavare vid socialtjänsten upplevde sig utelämnade på grund av att polisen inte gav dem det bistånd som de kände behov av i den uppkomna situationen. För sin bristande hantering av begäran om handräckning förtjänar polismyndigheten kritik.

Ärendet avslutas.